

ББК 81.411.2-2

Н.Я.Савіцкая, ст. выкладчык

ВЫРАШЭННЕ ПРАБЛЕМ ПЕРАХОДУ ВНУ НА БЕЛАРУСКАМОЎНАЕ ВЫКЛАДАННЕ

(на прыкладзе БДТУ)

The article deals with the problem of delivering all the courses in Belarusian at higher educational institution; it outlines methods and directions of teaching the Belarusian language at the University of Belarusian History, Culture and Language.

Пераход ВНУ на беларускамоўны вучэбны працэс да 2000 года вынікае з прынятага закона аб дзяржаўнасці беларускай мовы. Праблемы, якія пры гэтым паўстаюць, можна сфармуляваць наступным чынам:

- неабходна падрыхтоўка выкладчыкаў універсітэта з належным узроўнем валодання мовай, дастатковым не толькі для вядзення на ёй навучальнага працэсу, але і для стварэння вучэбнай, дапаможнай і метадычнай літаратуры;
- патрэбна стварэнне ўсёй адзначанай літаратуры і дапаможных сродкаў - у дастатковай колькасці і адпаведнай якасці;
- студэнты павінны быць падрыхтаваны да ўспрыняцця праграмнага матэрыялу на беларускай мове;
- належыць мець дастатковы ўзровень моўнай гатоўнасці адміністрацыйнага і навучальна-дапаможнага персаналу да ўсёй рознабаковай дзейнасці, звязанай з падрыхтоўкай спецыялістаў вышэйшай адукацыі на беларускай мове.

Раптоўна вырашыць названыя праблемы проста немагчыма, бо так можна нашкодзіць справе ўсебаковага адраджэння Беларусі. Таму БДТУ рабіў грунтоўную падрыхтоўку, пачынаючы з 1987-1988 гадоў. Яшчэ да прыняцця закона аб дзяржаўнасці мовы былі створаны курсы беларускай мовы для жадаючых ёю авалодаць, бібліятэка папаўнялася беларускамоўнай літаратурай як праз заказы па тэматычных планах, так і забеспячэннем праз кнігарні і выданнем на ратапрынце. Працаваў Скарынаўскі дыскусійны клуб, куды запрашаліся знакамітыя навукоўцы і грамадскія дзеячы, якія часта мелі палярныя думкі наконт адраджэння Беларусі, яе гісторыі і культуры. Інфармацыя, атрыманая ад спецыялістаў "з першых вуснаў", спрыяла паглыбленню нацыянальнай свядомасці, прымушала слухачоў задумацца над лёсам Беларусі і сваёй роляй у ім. Былі створаны "Скарынаўская зала", галерэі сусветна вядомых беларускіх вучоных, асветнікаў Беларусі і інш.

Рэктаратам БДТУ былі забяспечаны добрыя ўмовы для ажыццяўлення закона аб дзяржаўнасці мовы, было і разуменне складанасці пераходу на беларускамоўнае выкладанне. Праблемы тут звязаны не столькі з адсутнасцю выклі-

чыкаў, колькі з разуменнем неабходнасці пераходу да беларускамоўнага навучальнага працэсу, з адчуваннем адказнасці за адраджэнне Беларусі як суверэннай дзяржавы. Такого разумення за 30-40 гадзін выкладання беларускай мовы дасягнуць немагчыма. І не толькі таму, што прыкладна палова выкладчыкаў небеларусы, а яшчэ і таму, што некаторая частка беларускіх па нацыянальнасці педагогічных кадраў страціла цікавасць і павагу да сваёй нацыі, да матчынай мовы, часам нават грэбуе ёю.

Вось чаму пры БДТУ быў створаны Універсітэт беларускай мовы, гісторыі і культуры, які пачаў працаваць з 1 верасня 1991 года, як пераемнік папярэдніх курсаў з пашырэннем і паглыбленнем праграмы па беларускай мове і, акрамя таго, уключэннем лекцый па гісторыі, культуры, літаратуры Беларусі. Заняткі ва Універсітэце праводзяцца з выкладчыкамі на працягу ўсяго навучальнага года. На іх выдзелена 500 гадзін (300 на беларускую мову, 160 - на гісторыю Беларусі, 20 - на гістарычны аналіз беларускай літаратуры, 20 - на гістарычны аналіз мастацтва Беларусі).

Прадметы выкладаюцца паралельна або ў пэўнай паслядоўнасці, каб, акрамя вывучэння мовы, слухачы мелі магчымасць зразумець, што Беларусь, яе культура і мастацтва не проста існавалі ў мінулым, але мелі адпаведны ўплыў на агульначалавечы прагрэс, і што сёння Беларусь ёсць рэальнасць існавання народа, у якой павінна быць і будучыня.

Заняткі выкладчыкаў ва Універсітэце разглядаюцца як грамадскае павышэнне кваліфікацыі, г.зн. таго падмурка, на якім грунтуецца многае ў навучальна-выхаваўчым працэсе, што, у сваю чаргу, патрабавала выпрацаваць метадыку выкладання ў залежнасці ад пастаўленай мэты навучання і забяспечыць адзінства:

- набыцця слухачамі грунтоўных ведаў па мове, дастатковых для выкладання спецыяльных дысцыплін;
- сувязі выкладаемага матэрыялу з гістарычным мінулым і сучаснасцю;
- непарыўнасці са зместам спецыяльнасці слухачоў;
- распрацоўкі падручнікаў і метадычных дапаможнікаў па канкрэтных спецыяльнасцях. Таму, акрамя лекцый і практычных заняткаў, былі ўведзены індывідуальныя заняткі, абавязковыя кантрольныя работы па граматыцы, пробныя і заліковыя лекцыі па спецыяльнасці слухача на беларускай мове, а таксама напісанне і абарона выпускной працы і інш.

Асобна варта спыніцца на выкладанні беларускай мовы, ад сталага авалодання якой слухачом у немалой ступені залежыць паспяховасць пераходу працэсу навучання на беларускую мову.

Як нам бачыцца, па-першае, неабходна мець выкладчыкаў з глыбокім веданнем беларускай мовы, якія любяць яе, вераць у яе будучыню, імкнуцца па-

шырыць і паглыбляць свае веды, улічваюць спецыфіку выкладання ў дарослай аудыторыі і інш.; па-другое, удасканалваць метадку выкладання мовы ва Універсітэце, на курсах і ў студэнцкіх групах, якая звязана, у асноўным, з мэтай навучання (выкладанне спец. дысцыплін, справаводства, атрыманне адукацыі), удасканалваць рабочыя праграмы, формы бягучага і выніковага кантролю ведаў у чатырох відах моўнай дзейнасці - аудзіраванні, чытанні, пісьме, маўленні; па-трэцяе, на занятках ствараць добразычлівае стаўленне да мовы, выходзяць да яе зацікаўленасць і павагу, разуменне неабходнасці авалодання ёю, паказваць мілагучнасць, прыгажосць, падкрэсліваць добрую распрацаванасць яе законаў; па-чацвёртае, ствараць умовы для павышэння нацыянальнай свядомасці ў беларусаў, выхаваньня у рэчышчы рускай культуры і не ўспрымальных да беларускай мовы, культуры, дзяржаўнасці, далучэння да гэтага працэсу небеларусаў, грамадзян агульнай нашай дзяржавы - Рэспублікі Беларусь.

Другі важны момант - забяспечанасць падручнікамі і метадычнымі дапаможнікамі, а таксама іхняя якасць. Сёння мы маем амаль дастатковую колькасць падручнікаў беларускай мовы, на якія можна абапірацца, або браць за аснову пры выкладанні мовы на вышэйназваных курсах. Але ніводзін з гэтых падручнікаў не мае дастатковай колькасці лексіка-граматычнага матэрыялу, каб задаволіць у поўным аб'ёме тэматыку, адпаведную рабочай праграме і дастатковую для фарміравання грунтоўных ведаў як у граматыцы, пісьме, так і ў аудзіраванні і маўленні. Да гэтага часу не створаны падручнік беларускай мовы, арыентаваны на рускамоўную аўдыторыю, які вельмі неабходны на бягучы момант.

І трэцяе - неўнараванасць беларускай тэрміналагічнай лексікі, нават той, якую мы сёння маем, стварае адмоўны ўплыў на яе далейшае развіццё, якасць і дакладнасць перакладаў спецыяльнай навуковай літаратуры і тэрміналагічных слоўнікаў.

ББК 74.58

В.Ф.Несцяроак, дацэнт;

М.П. Дзямід, асістэнт

МЕТАДЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ВЫКЛАДАННЯ ІНЖЫНЕРНАЙ ГЕАДЭЗІІ ПРЫ ПЕРАВОДЗЕ НАВУЧАННЯ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Main difficulties of transition to teaching of engineering geodesy on Belarusian language are considered, achieved level is characterized, ways of the decision of problems are offered and some methodical receptions are resulted.

Асноўныя метадычныя цяжкасці пры выкладанні на беларускай мове ў сучасны момант вынікаюць з: